

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Михайлюк І.І.

У статті здійснено огляд стану та сучасних тенденцій туристично-рекреаційної галузі Закарпатської області. Проаналізовано основні показники діяльності туристичних організацій та розглянуто проблеми розвитку туристично-рекреаційного бізнесу. Запропоновано основні напрямки розвитку та функціонування рекреаційної сфери Закарпаття.

Ключові слова: рекреаційно-туристичний комплекс, показники діяльності, туристичні послуги, підприємництво, проблеми функціонування, перспективи.

ВСТУП

На сучасному етапі туристична діяльність стрімко розвивається практично у всіх країнах. Розвинені країни світу дуже зацікавлені у розвитку туристичної галузі, адже це сприяє фінансовим впливанням в економіку країни та створенню робочих місць, розвитку виробничої і соціальної інфраструктури.

Невід'ємною умовою виходу економіки із кризової ситуації є розвиток різноманітних сфер господарювання. У зв'язку із занепадом на Закарпатті лісового і сільського господарства, стратегічним орієнтиром реформування економіки регіону має стати рекреаційна сфера, у цьому і полягає актуальність даної проблеми. Про це об'єктивно свідчать сучасні процеси регіонального розвитку у сфері туристичного бізнесу.

В науковій літературі питання функціонування туристично-рекреаційної сфери

знайшли відображення у працях таких вчених як

Мікловда В.П., Пітюлич М.І., Долішній М.І., Мацола В.І., Ємець Г.С. та інші.

Метою дослідження є висвітлення сучасних тенденцій у туристично-рекреаційній сфері Закарпаття, виявлення проблемних питань та стримуючих факторів розвитку рекреації в області.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Диверсифікована туристична діяльність здійснює безпосередній вплив на соціальну, культурну, економічну сторони життя населення територій. Попит на послуги туризму здійснює активний вплив на розвиток товарного ринку, стимулює діяльність галузей туристичної індустрії. Залучення інвестицій в розбудову інфраструктури туризму сприяє функціонуванню суміжних галузей: будівництва, сільського господарства, виробництва товарів широкого вжитку, розвитку народних промислів і т. д. Зростає зайнятість населення, підвищується рівень його добробуту. Разом з тим, попит на туристичний продукт є дуже еластичний і залежить від встановлених цін на туристичне обслуговування, рівня доходів клієнтів, природнокліматичних, політичних, економічних, екологічних та соціальних умов.

Прогресивний розвиток рекреаційно-туристичної індустрії в Карпатському регіоні України сьогодні не можливий без ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону для потреб розвитку туристичних продуктів, без формування сучасної інфраструктури на базі стратегічного управління і взаємодії великого, середнього і малого бізнесу та залучення вітчизняних і іноземних інвестицій. [3.с.25]

Серед областей Карпатського регіону Закарпаття займає найвигідніше географічне розташування, що може сприяти значному залученню іноземних туристів. Про ефективність функціонування туристичної сфери може судити порівняльний аналіз туристичних потоків по Західному регіону України, адже Карпатська екосистема є спільною для цих областей. (див. табл.1).

Аналіз даних таблиці 1 наглядно показує, що лідером по обслуговуванню туристів по Західному регіону є Львівська область, що обслуговує майже втричі більше туристів, ніж Закарпаття. По загальній кількості обслугованих туристів у 2010 році Закарпаття займає останнє місце серед областей Карпатського регіону. Разом з тим у Закарпатті найбільша кількість санаторно-курортних закладів та готелів (після Львівської області) при найнижчій середньообліковій кількості працівників у туристичних закладах. Це пояснюється неофіційним працевлаштуванням та тінювими схемами у даній сфері.

Таблиця 1. Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, та їх розподіл за метою відвідування по Західному регіону у 2010 році, осіб [5.с.486]

	Закарпатська	Ів-Франківська	Львівська	Чернівецька
Усього обслугованих туристів, осіб	52080	53333	153939	63976
- з них іноземні туристи	8425	4528	9894	4082
Кількість турс днів, тис.діб	207,6	219,6	1144,9	322,9
Середньооблікова кількість працівників у турист закладах	397	493	780	527
Кількість готелів та ін. місць для тимчасового проживання	67	38	159	31
Кількість санаторно-курортних закладів, од	62	36	102	12
Кількість оздоровлених осіб	66926	24357	224795	2126
За метою відвідування, осіб:				
- ділова поїздка	11393	2315	2544	10343
- відпочинок, туризм	37925	48547	144004	48999
- лікування	92	1990	7372	50
- інше	2670	481	19	4584

Основні тенденції функціонування туристичної сфери Закарпаття можна прослідкувати за офіційними статистичними даними. На 1 січня 2011р. Єдиний державний ліцензійний реєстр

включав 112 суб'єктів підприємницької діяльності, що мають ліцензію на право здійснення туристичної діяльності. Аналіз їх діяльності представлений за 2000-2010рр. представлений у таблиці 2.

Таблиця 2. Діяльності туристичних організацій по Закарпатській області [5.с.491]

	2000р.	2005р.	2010р.	2005/2000, %	2010/2005, %
Кількість організацій, що мали ліцензію на здійснення туристичної діяльності, од	62	48	112	-22	133

Кількість обслужених туристів, тис. осіб у т.ч. за цілями відвідування	145,0	63,8	52,1	-56	-18
- Ділова поїздка	56,0	20,3	11,4	-63	-44
- Відпочинок, дозвілля	54,0	35,0	36,9	-35	5
- Лікування	1,0	0,6	0,1	-40	-83
- Інше	34,0	7,9	3,7	-77	-53
Із загальної кількості обслужених	6,0	14,7	8,4	129	-43
- іноземні туристи за метою відвідув:					
- Ділова поїздка	4,5	6,0	1,4	-	-
- Відпочинок, дозвілля	1,9	4,0	6,9	-	-
- Лікування	0,1	-	-	-	-
- Інше	-	-	-	-	-
Кількість наданих туру днів, тис.	754,5	329,1	207,6	-56	-37
Середньооблікова кількість працівників, осіб	1404	659	397	-53	-39
Обсяг наданих туристичних послуг, тис.грн.	10519,7	22102,2	28184,4	110	27
Платежі до бюджету	1599,9	2503,7	3019,5	56	20

Як видно із таблиці 2 упродовж 2010 року 52 тис. осіб офіційно скористалися туристичними послугами, що на 18% менше, ніж у 2005р. Проте кількість організацій, що мали ліцензію на здійснення туристичної діяльності зросла більш ніж у два рази у 2010р., порівняно із 2005р. Кількість іноземних туристів у 2010р., у порівнянні з 2005р., зменшилася на 43%. Це пов'язане із низькою якістю пропонованих послуг та нерозвинутою соціальною інфраструктурою.

Загалом обсяги наданих туристичних послуг у 2010 році збільшилися, проти 2005р., на 27 %, платежі до бюджету від надання туристичних

послуг у 2010р. збільшилися на 20% у порівнянні з 2005 р, проте, збільшення вдвічі кількості туристичних організацій вказує на тіньовий сектор у роботі організацій та приховування доходів.

Досить потужним комплексом у туристичній сфері регіону залишається санаторно-курортний, який при правильному підході може стати відправною точкою зростання економіки Закарпаття. Ефективність функціонування санаторно-курортних закладів, в умовах комерціалізації їх діяльності, в значній мірі визначається кількістю осіб, які скористалися їх послугами, що відображено у таблиці 3.

Таблиця 3. Динаміка кількості осіб, оздоровлених санаторно-курортними закладами по районах області, осіб [5.с.486]

	2000р.	2005р.	2010р.
По області	51732	69401	66926
Берегівський	1210	2082	250
Великобerezнянський	940	-	632
Виноградівський	358	470	2213
Воловецький	-	-	-
Іршавський	-	-	2365
Міжгірський	2641	2258	3230
Мукачівський	18195	21165	16024
Перечинський	457	756	612
Рахівський	65	2664	6184
Свалявський	21283	24858	26945
Тячівський	282	287	606
Ужгородський	2220	1293	3488
Хустський	4081	13568	4377

Із даних, наведених у таблиці 3, видно суттєве зростання кількості оздоровлених осіб санаторно-курортними закладами Виноградівського, Іршавського та Рахівського районів. У Виноградівському та Іршавському районах тільки розпочали свою діяльність санаторно-курортні заклади, проте показують досить перспективні дані. Особливо помітним є ріст у Рахівському районі, де за аналізований період контингент зріс у 2005 році у 40 разів, порівняно із 2000р. Помітно збільшилося число рекреантів у Тячівському районі: у 2010 році у два рази збільшилась кількість оздоровлених, порівняно із 2005 роком. Це пояснюється зростанням кількості закладів, покращанням сервісного обслуговування

Як видно із таблиці, пік зростання кількості оздоровлених у Хустському районі припадає на 2005р. Майже стабільною залишається кількість

оздоровлених у Свалявському, Перечинському, Міжгірському, Мукачівському районах.

Аналіз контингенту рекреантів показав, що серед іноземних громадян, що оздоровлюються у Закарпатській області, найбільше громадян Російської Федерації. Мала кількість бажаючих оздоровитися із Європейських країн пояснюється наявністю у Європі відомих курортів із високим рівнем обслуговування та недостатньо високим сервісом функціонуючих закладів у регіоні. Несприятливим фактором є також відсутність інформації та інформаційно-рекламної підтримки регіону за кордоном. [1]

Під час туристичної подорожі туристи мають досить широкий вибір місць для тимчасового розміщення, однак найбільш популярним видом розміщення туристів згідно статистичних даних є турбази та готелі (табл.4.)

Таблиця 4. Розміщення туристів на території області у розрізі туристично-рекреаційних закладів, осіб [5.с.486]

	2000р.	2005р.	2010р.
Усього, у т.ч.	47527	56159	40549
- готелях	13547	17014	24615
- санаторіях, сан-профілакторіях	8295	8940	48
- база відпочинку, пансіонатах	1011	2153	1000
- кемпінгах	-	-	-
- мотелях	412	-	-
- турбазах	19595	27599	14797
- приватному секторі	4667	453	89

За аналізований період кількість туристів, що скористалися послугами готелів поступово зростає. Різко знизилася у 2010 році кількість туристів, що розміщуються у санаторіях та у приватному секторі. Лідерські позиції серед місць розміщення у 2000 та 2005 роках мали турбази (більше 40%), проте

починаючи з 2010 р. тенденція змінюється, внаслідок чого готелі розмістили більшу кількість туристів ніж турбази. Вище наведені дані показують на значне зростання кількості готелів та номерів у 2010 році, порівняно із попередніми роками. Якщо у 2005 році готелів нараховувалось 38, то у 2010 році

їх кількість зростає до 67. Однозначно це привело і до збільшення кількості номерів та одноразової місткості місць. Однак ріст числа готелів не супроводжується таким значним збільшенням кількості обслужених осіб.

Зважаючи на відсутність інформації про сільський туризм, найбільш популярним місцем розміщення серед туристів, особливо іноземців, є готелі. Іноземні туристи, у більшості випадків, обирають готельні послуги, оскільки вважають їх більш комфортними для себе. Вітчизняні туристи навпаки, більш комфортніше почувають себе в умовах, наближених до домашніх. У виборі місця тимчасового розміщення дуже важливим є і віковий фактор, оскільки сім'ї з дітьми вибирають приватний сектор, а молодь – готелі.

Готельне господарство має значні перспективи на гірських територіях, однак у вигляді невеликих міні-готелів. (табл.5)

Таблиця 5. Кількість готелів, їх наявна площа та число обслужених приїжджів, у 2010р. [5.с.486]

	К-ть обслужених приїжджів	У т.ч. іноземців	К-ть готелів	К-ть номерів од	Загальна площа номерів у містах, м2	Загальна площа номерів у селах, м2
По області	101480	17525	484	2612	88533,7	38289,7
Берегівський	4991	324	10	77	3361,9	-
Великоберезнянський	150	-	13	20	-	1000,0
Виноградівський	133	-	24	18	1069,9	-
Воловецький	1106	39	22	89	3974,0	872,0
Іршавський	-	-	8	-	-	-
Міжгірський	4681	195	38	213	492,0	6724,2
Мукачівський	5251	211	23	233	3762,0	4474,4
Перечинський	1617	211	10	84	-	3271,0
Рахівський	6975	288	23	292	15169,9	-
Свалявський	3872	89	25	162	630,0	10334,0
Тячівський	5951	49	39	100	4727,2	560,0
Ужгородський	52340	13006	148	882	39284,4	7571,1
Хустський	2267	46	9	70	-	3483,0

Дані таблиці 5 свідчать, що найбільша кількість готелів в Ужгородському районі – 30% , найменша в Іршавському – 1,5% від загальної кількості готелів по області. Кількість номерів найбільша в Ужгородському районі – 11%. Найбільша загальна площа номерів у селах у Свалявському районі – 27% від загальної площі номерів у селах по всій області. Як видно із таблиці , найбільше іноземців обслужено в Ужгородському, Рахівському, Мукачівському та Перечинському районах. Із загальної кількості обслужених найбільше у Рахівському, Тячівському та Міжгірському. У незадовільному стані знаходиться туристична сфера у Іршавському районі, що спричинено нерозвиненістю туристичних атракцій у районі.

Проаналізувавши ситуацію у туристично-рекреаційній сфері, виявляємо багато упущень та недоопрацювань в усіх аспектах діяльності туристичного бізнесу. Існує багато факторів, що стримують розвиток туристичного господарства: недосконале законодавство; несприятлива податкова політика; нерозвинена соціальна інфраструктура; відсутність ефективної екологічної

політики; невідповідність рівня сервісу європейським стандартам; відсутність інформаційно-рекламних механізмів і т.д.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження виявлено, що актуальними на сьогоднішній день є питання розбудови та модернізації санаторно-курортного комплексу області, сприяння активізації підприємницької діяльності у сфері туристичних послуг, підвищення якості пропонованих послуг та проведення рекламно-інформаційної підтримки області.

Розвиток туристично-рекреаційної галузі забезпечить створення нових робочих місць особливо у гірських населених пунктах та сприятиме зміцненню іміджу Закарпаття на внутрішньому та міжнародному ринках. Однак ця галузь може успішно розвиватись тільки за наявності якісних доріг, належного водозабезпечення та водовідведення, чистоти і привабливості довкілля. Тому основною пріоритетною ціллю є розбудова соціальної інфраструктури.

Проведене дослідження дає можливість виділити перспективні та інноваційні напрямки функціонування туристично-рекреаційної сфери регіону.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закарпатська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс] // www.carpathia.gov.ua
2. Курортно-рекреаційні зони Закарпаття: Довідник 2000/ [Лемко І.С., Киртич Л.П., Гайсак М.О. та ін.] за ред. Киртич Л.П. – Ужгород, 2000р.
3. Петранівський В. Туристичний потенціал краю та організація обслуговування польських туристів у Львівському Передкарпатті //Вісник Львів. Ун-ту, Серія міжнародні відносини 2008. Вип. 24. С. 241-251с.
4. Пітюлич М.І, Кушнір Ю.Б., Молнар О.С. Регіон: соціально-економічні трансформації: Монографія. Ужгород: Карпати, 2007р. – 416 стр.
5. Статистичний щорічник Закарпаття за 2010 рік. Головне управління статистики у Закарпатській області. – Ужгород, 2011 – 543 с.